

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟΥΣ ΕΦΗΒΟΥΣ ΚΑΙ Ο ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Μαρία Ρουμπή¹, Άννα Καυγά², Παρασκευή Αποστολάρα³, Μαριάννα Δρακοπούλου³,
Αλεξάνδρα Μαντούδη³, Ιωάννης Καλεμικεράκης²

1. Καθηγήτρια Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, MS(c), ΠΜΣ «Κοινωνική Νοσηλευτική και Νοσηλευτική Δημόσιας Υγείας»
2. Αναπληρωτής/τρια Καθηγητής/τρια, Εργαστήριο «Νοσηλευτική Αποκατάσταση Χρονίως Πασχόντων», Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
3. Λέκτορας, Εργαστήριο «Νοσηλευτική Αποκατάσταση Χρονίως Πασχόντων», Τμήμα Νοσηλευτικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

DOI: 10.5281/zenodo.10461490

Cite as: Roubi, A., Kavga, A., Apostolara, P., Drakopoulou, M., Mantoudi, A., & Kalemikerakis, I. (2023). THE IMPACT OF MIGRATION ON ADOLESCENTS AND THEIR BULLYING EXPERIENCE IN THE SCHOOL ENVIRONMENT. In *Perioperating Nursing (GORNA)* (Vol. 12, Number 1, pp. 32–51). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10461490>

Περίληψη

Εισαγωγή: Οι έφηβοι μετανάστες ξεχωρίζουν ως ομάδα που αντιμετωπίζουν πολύ υψηλό κίνδυνο θυματοποίησης ή αποκλεισμού λόγω της εθνοτικής καταγωγής τους ή των θρησκευτικών και πολιτισμικών πεποιθήσεων τους. Τελευταία όλο και περισσότερο παρατηρείται αύξηση του σχολικού εκφοβισμού και των μορφών βίας βάσει της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, που εκδηλώνονται στα σχολεία της χώρας μας. **Σκοπός:** Σκοπός της παρούσας συστηματικής ανασκόπησης ήταν η διερεύνηση του φαινομένου του εκφοβισμού των εφήβων μεταναστών στο σχολικό περιβάλλον. **Υλικό-Μέθοδος:** Πραγματοποιήθηκε αναζήτηση της βιβλιογραφίας στις βάσεις δεδομένων Google Scholar, Scopus και PubMed με το συνδυασμό των όρων (ethnic victimization), (immigrant), (students) και (bullying), των όρων (bullied peer), (adolescents) και (bullying), των όρων (ethnic minority) και (immigrant), αλλά και των (immigrant) και (bullying cases). Η αναζήτηση αφορούσε τυχαίοποιημένες κλινικές μελέτες με χρονικό όριο πενταετίας και συνολικά συμπεριελήφθησαν 19 μελέτες. **Αποτελέσματα:** Η εθνική ή πολιτισμική προέλευση λειτουργεί καταλυτικά στο κίνδυνο θυματοποίησης του μετανάστη μαθητή. Αναφορικά με τις μορφές εκφοβισμού που βιώνουν οι έφηβοι με διαφορετική εθνο-πολιτισμική προέλευση, διαπιστώνεται ότι κυρίαρχη μορφή είναι η λεκτική, ακολουθούμενη από τη σωματική, σχεσιακή και άλλες έμμεσες μορφές. Παράλληλα, παρατηρήθηκε ότι τα χαμηλά επίπεδα θετικής στάσης απέναντι στους μετανάστες αποτελούν τη βάση για την περαιτέρω εκδήλωση περιστατικών εκφοβισμού με γνώμονα την εθνοτική καταγωγή. Τέλος, η συμμετοχή του εφήβου σε περιστατικά εκφοβισμού, είτε με την ιδιότητα του εκφοβιστή, είτε με αυτή του θύματος, σε περιστατικά εκφοβισμού δεν επηρεάζεται σημαντικά από την εθνο-πολιτισμική προέλευση του εφήβου. **Συμπεράσματα:** Ο κίνδυνος θυματοποίησης αυξάνεται σε εφήβους εθνοτικών μειονοτήτων, σε σύγκριση με τους συνομηλικούς τους.

Λέξεις κλειδιά: Μετανάστευση, σχολικός εκφοβισμός, θυματοποίηση, εφηβεία, πολυπολιτισμικότητα

Υπεύθυνος Αλληλογραφίας: Ρουμπή Μαρία, e-mail: maroubi1@gmail.com

SYSTEMATIC REVIEW

THE IMPACT OF MIGRATION ON ADOLESCENTS AND THEIR BULLYING EXPERIENCE IN THE SCHOOL ENVIRONMENT

Maria Roubi¹, Anna Kavga², Paraskevi Apostolara³, Marianna Drakopoulou³, Alexandra Mantoudi³, Ioannis Kalemikerakis²

1. Secondary Education Professor, MS(c), Postgraduate Programme of «Community and Public Health Nursing», Department of Nursing, University of West Attica, Athens Greece

2. Associate Professor, «[Nursing Rehabilitation of the Chronically Ill](#)», Department of Nursing, Community Nursing and Public Health Nursing Sector, University of West Attica, Athens Greece

3. Lecturer, «[Nursing Rehabilitation of the Chronically Ill](#)», Department of Nursing, Community Nursing and Public Health Nursing Sector, University of West Attica, Athens, Greece

Abstract

Introduction: Immigrant and minority youth are at risk of experiencing victimization or exclusion due to their ethnic, cultural, or religious background. An increasing non-Greek population in Greek schools has led to a dramatic increase in school bullying and other forms of violence based on racial or ethnic origin. **Aim:** This study attempts to examine the scale and the impact of school bullying and specifically whether adolescents victimize their peers due to their ethnic background. **Material-Methods:** The literature was searched in the Google Scholar, Scopus and PubMed databases with the terms (ethnic victimization), (immigrant), (students) (bullying), (bullied peer), (adolescents), (ethnic minority) and (bullying cases). The search involved randomized clinical trials for a period of not more than five years and included a total of 19 studies. **Results:** Ethnic or cultural origin play a major role in increasing the risk of victimization of a young migrant. Regarding the forms of bullying experienced by adolescents of different ethno cultural origins, it is found that the dominant form is verbal, followed by physical, relational and other indirect forms. At the same time, it was observed that low levels of positive attitude towards migrants are the basis for further incidents of ethnic-based intimidation. Finally, the type of involvement of the teenager in bullying incidents is not significantly influenced by the ethnocultural origin of the adolescent. **Conclusions:** Ethnic minority adolescents were considerably more at risk of becoming racially victimized in comparison with their peers.

Keywords: migration, school bullying, victimization, adolescence, multiculturalism

Corresponding author: *Maria Roubi, e-mail: maroubi1@gmail.com*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μια ιδιαίτερη μορφή βίας, που συχνά συναντάται στο σχολικό περιβάλλον, είναι ο σχολικός εκφοβισμός (bullying)¹. Δεδομένου ότι τα σχολεία αποτελούν σημαντικούς θεσμούς κοινωνικοποίησης, η κατανόηση και η αντιμετώπιση του εκφοβισμού, αποσκοπεί στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ασφαλούς και υγιούς μάθησης.²

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το υψηλό επίπεδο επιπολασμού του εκφοβισμού και της θυματοποίησης, καθώς και των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων προβλημάτων που σχετίζονται με αυτά, έχουν καταστήσει αναγκαίο τον εντοπισμό των παραγόντων κινδύνου και των ατομικών χαρακτηριστικών που ενέχουν τον κίνδυνο θυματοποίησης.³ Ο εκφοβισμός στο σχολείο (bullying) λόγω εθνο-πολιτισμικής ετερότητας περιλαμβάνει όλες εκείνες τις πράξεις και συμπεριφορές οι οποίες, εσκεμμένα ή μη, στρέφονται εναντίον κάποιου ατόμου, πυροδοτώντας ή προτρέποντας σε πράξεις ή ενέργειες που μπορούν να προκαλέσουν διακρίσεις ή περιθωριοποίηση ως απόρροια της φυλετικής του καταγωγής.⁴ Οι μορφές που μπορεί να πάρει ο σχολικός εκφοβισμός (bullying) είναι διάφορες και μπορούν να λάβουν χώρα είτε με άμεσο, είτε με έμμεσο τρόπο.⁵ Ως άμεση μορφή εκφοβισμού αναγνωρίζεται η σωματική και λεκτική βία, ενώ στον έμμεσο εκφοβισμό εντάσσεται ο κοινωνικός αποκλεισμός των θυμάτων.⁶ Επισημαίνεται ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός, μαζί με τον λεκτικό εκφοβισμό, αναγνωρίζονται ως οι πιο δύσκολες στην αντιμετώπιση και διαχείρισή τους μορφές, σε σύγκριση με τον σωματικό εκφοβισμό, ενώ συχνά δυσχεραίνεται ο εντοπισμός και η παρατήρησή τους, ακόμη και από το ίδιο το θύμα.⁷

Ο σχολικός εκφοβισμός, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, φαίνεται να απειλεί την προσωπική και

κοινωνική ανάπτυξη και σε κάποιες περιπτώσεις και τη σωματική υγεία του έφηβου.⁷⁻⁸ Είναι γεγονός ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός στην εφηβεία, όπου η ανάγκη αποδοχής από τους συνομήλικους και οι θετικές σχέσεις με αυτούς διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην αυτοεκτίμηση και στην ψυχική ισορροπία του νέου, μπορεί να οδηγήσει στην πρόκληση σωματικών, κοινωνικών και ψυχικών προβλημάτων.⁸ Τα συναισθήματα ανασφάλειας, άγχους, θυμού, φόβου, μειονεξίας που βιώνουν οι έφηβοι, μπορούν να οδηγήσουν σε μείωση της σχολικής τους επίδοσης, σε χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, κατάθλιψη, με τον αυτοκτονικό ιδεασμό και την αυτοκτονική συμπεριφορά να αποτελούν την κορύφωση αυτών.⁹

Σκοπός της παρούσας συστηματικής ανασκόπησης ήταν η διερεύνηση του φαινομένου του εκφοβισμού των εφήβων μεταναστών στο σχολικό περιβάλλον.

ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Πραγματοποιήθηκε συλλογή ερευνητικών μελετών αναφορικά με την επίδραση της μετανάστευσης στους εφήβους, εστιάζοντας κυρίως στο φαινόμενο του εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον.

Η ανασκόπηση πραγματοποιήθηκε στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων Google Scholar, Scopus, PubMed και διεξήχθη σύμφωνα με τα «Προτιμώμενα στοιχεία αναφοράς για συστηματικές ανασκοπήσεις και μετα-αναλύσεις» (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and MetaAnalyses – PRISMA). Χρησιμοποιήθηκαν οι όροι (ethnic victimization), (immigrant), (students), (bullying), (adolescents), (ethnic minority), (bullied peer), (ethnic peer victimization) και (bullying cases).

Η αναζήτηση έγινε τον Φεβρουάριο του 2022, με χρονικό περιορισμό την πενταετία. Από την αναζήτηση προέκυψαν τελικά 19 μελέτες που πληρούσαν τα

κριτήρια. Σε 18 μελέτες, η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω ερωτηματολογίου (ποσοτική μέθοδος έρευνας), ενώ σε μία χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι ποιοτικής έρευνας, ήτοι μελέτη παρατήρησης και συνεντεύξεις. Στο Διάγραμμα Ροής (Σχήμα 1) παρουσιάζονται αναλυτικά τα κριτήρια επιλογής – αποκλεισμού των μελετών της ανωτέρω περιγραφείσας διαδικασίας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Όλες οι μελέτες διερευνούσαν το φαινόμενο του εκφοβισμού και της πιθανής σχέσης αυτού με την εθνοπολιτισμική ετερότητα των εφήβων. Από τέσσερις μελέτες είχαν διεξαχθεί στις Η.Π.Α., στην Ιταλία και τη Σουηδία, δύο στη Γερμανία και από μία στην Κίνα, την Ισπανία, την Ελλάδα, την Νορβηγία και την Τσεχική Δημοκρατία.

Οι Özdemir, Giles και Özdemir (2021) μελέτησαν τον ρόλο που διαδραματίζει η εθνοτική ή πολιτισμική προέλευση στον κίνδυνο θυματοποίησης ενός νέου μετανάστη. Το δείγμα αποτελέσαν 963 μαθητές στη Σουηδία (μέση ηλικία=13,11±0,41 έτη). Η ηθική απεμπλοκή/ ηθική αποδέσμευση, καθώς και η οποιοδήποτε είδους συμμετοχή σε απόπειρα θυματοποίησης αποτελούσαν τους κοινούς παρανομαστές εμπλοκής μεταναστών και σουηδών νέων σε περιπτώσεις εκφοβισμού. Παράλληλα, παρατηρήθηκε ότι οι έφηβοι με μη μεταναστευτική καταγωγή, οι οποίοι παρουσιάζουν θετικές στάσεις απέναντι στους μετανάστες, έχουν μικρότερες πιθανότητες να προβούν σε πράξεις βίας σε βάρος των συνομηλίκων τους, ορμώμενοι από το εθνικό ή πολιτισμικό τους υπόβαθρο.¹⁰

Οι Mulvey et al.,¹¹ (2021) εστίασαν το ερευνητικό τους ενδιαφέρον στη μελέτη των ηθικών κρίσεων αναφορικά με τον ρατσιστικό εκφοβισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και τους παράγοντες που συνδέονται με την παρέμβαση-αποδοχή αυτών, με δείγμα 896 εφήβους νοτιοανατολικών περιοχών των Ηνωμένων Πολιτειών. Η μελέτη ανέδειξε ότι όσοι από

τους μαθητές ήταν γυναίκες και όσοι ανήκαν σε μειονότητες ήταν πιο πιθανό να κρίνουν αρνητικά τον κοινωνικό αποκλεισμό των συμμαθητών τους από ότι οι άνδρες και οι ντόπιοι μαθητές. Μάλιστα, οι έφηβοι μετανάστες που είναι περιθωριοποιημένοι στο σχολικό τους περιβάλλον και που ανέφεραν εμπειρίες απόρριψης, αποκλεισμού ή διάκρισης, δεν είναι πρόθυμοι ή πιθανό να παρέμβουν για την αποτροπή παρόμοιων περιστατικών αποκλεισμού σε συμμαθητές τους.

Οι Eugene et al.,¹² (2021) ανέλυσαν τις άμεσες και έμμεσες συσχετίσεις της θυματοποίησης των μαθητών με την εθνοτική καταγωγή. Οι προαναφερθέντες άντλησαν τα δεδομένα από τη μελέτη Fragile Families and Child Wellbeing Study στην οποία συμμετείχαν 2467 έφηβοι, οι οποίοι είχαν γεννηθεί σε μεγαλουπόλεις των Ηνωμένων Πολιτειών, με ίση συμμετοχή κοριτσιών και αγοριών, ενώ το 82% αυτών ήταν έγχρωμοι και ισπανόφωνοι (μέση ηλικία = 15,50±0,69 έτη). Παρατηρήθηκε ότι αν και οι έφηβοι εθνοτικών μειονοτήτων είχαν αυξημένο κίνδυνο θυματοποίησης και ως εκ τούτου περισσότερα προβλήματα εσωτερίκευσης, εντούτοις η φυλή ως μοναδικός παράγοντας, δεν συσχετίστηκε άμεσα με τη θυματοποίηση από συνομηλίκους.

Οι Robinson et al.,¹³ (2021), προέβησαν σε μελέτη των εμπειριών εφήβων, που κατάγονται από τη Λατινική Αμερική και φοιτούσαν σε 19 λύκεια του Κολοράντο (n=2554, μέση ηλικία = 14,9±0,70 έτη) των ΗΠΑ. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι έφηβοι που βίωσαν θυματοποίηση, λόγω καταγωγής ανέφεραν υψηλότερα ποσοστά εκδήλωσης συμπτωμάτων κατάθλιψης. Επιπροσθέτως, αναδείχθηκε αναγκαία η εξέταση συγκεκριμένων προστατευτικών παραγόντων στα σχολικά προγράμματα για την πρόληψη του εκφοβισμού και την προαγωγή της ψυχικής υγείας, βάσει πολιτισμού-εθνικότητας για τη μείωση της θυματοποίησης λόγω εθνοτικών διακρίσεων.

Δεδομένου ότι οι φυλετικές διακρίσεις αντιπροσωπεύουν μια συνεχιζόμενη κρίση δημόσιας

υγείας στις Η.Π.Α., οι Galán et al.,¹⁴ (2021) εξέτασαν την ύπαρξη τυχόν συσχέτισης μεταξύ των εμπειριών εκφοβισμού λόγω φυλής/ εθνικότητας και κοινωνικής τους ταυτότητας. Η εν θέματι συγχρονική μελέτη ανέλυσε απαντήσεις από ανώνυμη έρευνα που διεξήχθη σε 13 λύκεια του Pittsburgh της Πενσυλβάνια, στην οποία συμμετείχαν 3.939 νέοι (Κορίτσια=53,7%, μέση ηλικία =15,7±1,3 έτη, Αφροαμερικανοί =36,3%). Οι νέοι που βίωσαν φυλετικό εκφοβισμό είχαν, επίσης, περισσότερες πιθανότητες να θυματοποιήσουν συνομηλίκους με πολλαπλές ταυτότητες, γεγονός που υπογραμμίζει τον τρόπο με τον οποίο βίωσαν το στίγμα, το άγχος της μειονότητας, καθώς και τη δυναμική της αλληλεπίδρασης με τους συνομηλίκους.

Οι Kollerová et al.,¹⁵ εξέτασαν κατά πόσο οι προκαταλήψεις λόγω εθνικότητας και φύλου δύνανται να επηρεάσουν τις αξιολογήσεις των δασκάλων αναφορικά με τις περιπτώσεις αποκλεισμού και εκφοβισμού μαθητών. Ο πληθυσμός της μελέτης ήταν 740 εκπαιδευτικοί από 118 σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Τσεχική Δημοκρατία, εκ των οποίων το 77% ήταν γυναίκες. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στη μελέτη παρουσίασαν υψηλότερο ποσοστό προθυμίας παρέμβασης σε περιπτώσεις αποκλεισμού λόγω εθνικότητας των κοριτσιών από ότι των αγοριών έφηβων μεταναστών. Παράλληλα, σημαντική ήταν η επίδραση της εθνικότητας των εφήβων ως προς την παρέμβαση των δασκάλων για ηθικούς λόγους (εθνικότητας εφήβου, φύλο θύματος και εκφοβιστή), καθώς το ποσοστό ήταν υψηλότερο σε περιπτώσεις θυματοποίησης Τσέχου εφήβου (46%), από ότι Άραβα συμμαθητή του (38%).

Επιπροσθέτως, οι Zhou et al.,¹⁶ διερεύνησαν τους κοινωνικούς παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν την υφιστάμενη κατάσταση του διαδικτυακού εκφοβισμού νέων (youth cyber bullying). Ακολουθώντας τη μέθοδο της δειγματοληψίας κατά συστάδες (cluster sampling), διεξήγαγαν έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε 2.156 μαθητές από δύο

επαγγελματικά λύκεια στην Κίνα (μέση ηλικία = 15,96±0,79 έτη). Υψηλότερο ποσοστό θυματοποίησης διαδικτυακού εκφοβισμού σημειώθηκε σε μειονοτικές περιοχές σε σύγκριση με το κατ' εκτίμηση ποσοστό σε σχολεία της Κεντρικής Κίνας. Τα προσωπικά, οικογενειακά, διαπροσωπικά και σχολικά περιβάλλοντα στα οποία έχει εκτεθεί ο νέος, επηρεάζουν σημαντικά την επιρρέπεια του σε περιστατικά θυματοποίησης και εκφοβισμού. Οι Caravita et al.,¹⁷ εκτίμησαν την επίδραση της ποσότητας και της ποιότητας των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ μεταναστών και γηγενών εφήβων, καθώς και της αποδοχής των πολιτισμικών διαφορών στο σχολείο στη διάπραξη πράξεων εκφοβισμού και βίας από τους μαθητές. Εκατόν εξήντα έξι έφηβοι από την Ιταλία (κορίτσια = 56,6%, μέση ηλικία = 16,26±1,53 έτη) κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά από τεστ αυτοαναφοράς. Ένα από τα βασικά αποτελέσματα της εν λόγω μελέτης ήταν η διαπίστωση ότι η ποιότητα των διαπροσωπικών σχέσεων των εφήβων με τους συνομηλίκους τους μετανάστες, δηλαδή σε ποιο βαθμό αξιολογείται ως θετική (ήτοι φιλική), συνδέεται άμεσα με χαμηλότερο ποσοστό κινδύνου εκφοβισμού και θυματοποίησης ενός εφήβου με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Παράλληλα, παρατηρήθηκε θετική σχέση μεταξύ της μη αποδοχής της πολιτισμικής ποικιλομορφίας και των περιστατικών εκφοβισμού από εφήβους που έχουν συχνότερη επαφή με συνομηλίκους μετανάστες.

Η μελέτη της γονικής παρέμβασης σε περιπτώσεις εκφοβισμού αποτέλεσε το αντικείμενο μελέτης των Fandrem και Støen (2021) στην οποία συμμετείχαν 16 γονείς, μετανάστες και μη, των οποίων τα παιδιά (μαθητές δημοτικού και γυμνασίου της Νορβηγίας) είχαν λάβει μέρος σε περιστατικά εκφοβισμού είτε ως θύματα, είτε ως θύτες, είτε ως παρατηρητές. Το 31,25% των γονέων ανέφεραν ότι τα παιδιά τους είχαν λάβει σχόλια που στόχευαν την καταγωγή τους ή άλλα στοιχεία διαφορετικότητας τους, όπως, π.χ. το χρώμα του δέρματός τους ή την κατανόηση της νορβηγικής γλώσσας. Επίσης, η μελέτη έδειξε ότι τα παιδιά σπάνια

είναι σε θέση να επιλύσουν και να διαχειριστούν τα περιστατικά εκφοβισμού λόγω εθνικών διακρίσεων.¹⁸

Οι Palladino et al.,¹⁹ (2020), διερεύνησαν το ρόλο της υπηκοότητας και της γενεάς των μεταναστών στη θυματοποίηση, στον κοινωνικό αποκλεισμό και στη διαδικασία της πλήρους ένταξής τους στη χώρα υποδοχής. Συλλέχθηκαν δεδομένα από 252 εφήβους μετανάστες, εκ των οποίων οι 72 ήταν γεννημένοι εκτός ιταλικής επικράτειας (άνδρες = 71,4%, μέση ηλικία=13,98±1,7 έτη), οι 96 είχαν γεννηθεί μιν στην Ιταλία, αλλά οι γονείς τους ήταν μετανάστες και οι ίδιοι δεν είχαν ιταλική υπηκοότητα (άνδρες = 58,3%, μέση ηλικία = 13,26±1,6 έτη), ενώ οι υπόλοιποι είχαν την Ιταλική υπηκοότητα και ένα γονέα μετανάστη (άνδρες = 54,7%, μέση ηλικία = 13,12±1,5 έτη). Η μελέτη έδειξε ότι η ομάδα των εφήβων που είχε γεννηθεί εκτός της ιταλικής επικράτειας και των οποίων οι γονείς ήταν μετανάστες εμφάνιζαν μεγαλύτερο ποσοστό θυματοποίησης βάσει εθνικών διακρίσεων. Υπογραμμίζεται, ότι ο υψηλός βαθμός ενσωμάτωσης στη χώρα υποδοχής φάνηκε ότι δρα ως ένας σημαντικός προστατευτικός παράγοντας για την ομάδα των εφήβων με ιταλική υπηκοότητα. Οι μετανάστες πρώτης γενιάς έχουν περισσότερες πιθανότητες να είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι στο σχολικό περιβάλλον έχοντας λιγότερες γλωσσικές δεξιότητες και χρίζοντας αναγκαία την ανάπτυξη μιας νέας κουλτούρας.

Οι Özdemir και Özdemir (2020) εστίασαν στους παράγοντες που θα μπορούσαν να δράσουν ανασταλτικά ως προς τον κίνδυνο που διατρέχουν οι έφηβοι μετανάστες να βιώσουν περιστατικά εκφοβισμού, λόγω της εθνοτικής καταγωγής τους, του πολιτισμικού υπόβαθρού τους ή της θρησκείας τους. Το δείγμα περιελάμβανε 963 έφηβους που κατοικούσαν στη Σουηδία (αγόρια = 54%, μέση ηλικία = 13,11±0,41 έτη). Τα θετικά πρότυπα συμπεριφοράς και επαφής εντός της τάξης συσχετίστηκαν με χαμηλότερη πιθανότητα εμπλοκής των εφήβων σε περιστατικά ρατσιστικού εκφοβισμού. Ταυτόχρονα, οι αρνητικές στάσεις των εφήβων απέναντι στους μετανάστες

συνομηλικές τους, αποδείχθηκε ότι μετριάστηκαν σημαντικά στις περιπτώσεις μη αποδοχής και των υψηλών επιπέδων αντίδρασης των εκπαιδευτικών σε τέτοια περιστατικά ρατσιστικού εκφοβισμού.²⁰

Οι Demmrich και Akgül (2020) εξέτασαν την ύπαρξη πιθανής σχέσης μεταξύ των εμπειριών εκφοβισμού εφήβων με τουρκική καταγωγή (103) οι οποίοι φοιτούσαν σε γερμανικό σχολείο (κορίτσια=56,7%, μέση ηλικία=16,17±1,36 έτη) και των συμπτωμάτων κατάθλιψης που παρουσίαζαν. Οι συμμετέχοντες στη μελέτη παρουσίασαν χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής σε περιστατικά εκφοβισμού με την ιδιότητα του εκφοβιστή, από ότι του θύματος, έναντι των αγοριών, ενώ παράλληλα το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης επηρέαζε αρνητικά το φαινόμενο του εκφοβισμού. Ωστόσο, η πολυεθνική σύνθεση της τάξης δεν λειτούργησε ως προστατευτικός παράγοντας για αποφυγή της θυματοποίησης των εφήβων μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, σε αντίθεση με τη πνευματικότητα/ή θρησκεία η οποία φάνηκε να λειτουργεί προστατευτικά έναντι της αρνητικής εμπειρίας θυματοποίησης και εκφοβισμού.²¹

Οι Arens και Visser (2020) διερεύνησαν τις περιπτώσεις θυματοποίησης εφήβων βάσει λανθάνουσας ανάλυσης προφίλ. Προς εξέταση του ανωτέρω, προέβησαν στη διεξαγωγή μελέτης σε 4367 μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Γερμανία (αγόρια =52,3%, μέση ηλικία=9,9±0,58 έτη). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές που είχαν ως μητρική γλώσσα διαφορετική από τη γερμανική παρουσίαζαν μεγαλύτερο κίνδυνο να βιώσουν θυματοποίηση απόρροιας συνδυασμού τόσο εθνικών, όσο και προσωπικών διακρίσεων.²²

Οι Caravita et al.,²³ επιθυμώντας να ανιχνεύσουν καλύτερα τη δυναμική της σχέσης μεταξύ του αριθμού των μεταναστών μαθητών και των περιστατικών εκφοβισμού στα σχολεία της Ιταλίας, προέβησαν σε διεξαγωγή μικτής ερευνητικής μεθόδου. Το δείγμα της μελέτης αποτελούνταν από 692 μαθητές, (20,5% εξ αυτών είχαν μεταναστευτικό υπόβαθρο,

κορίτσια=54,8%, μέση ηλικία =13,07±1,42 έτη). Τα ευρήματα της μελέτης έδειξαν ότι το καθεστώς του μετανάστη συσχετίζεται θετικά με τη θυματοποίηση. Ωστόσο, δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ ντόπιων και μεταναστών μαθητών που ασκούσαν εκφοβισμό σε μετανάστες συνομήλικές τους.

Οι Pistella et al.,²⁴ μελέτησαν τη σχέση μεταξύ της θυματοποίησης των εφήβων, του φύλου και της γενεάς των μεταναστών. Το δείγμα αποτελούνταν από 68.127 μαθητές γυμνασίου-λυκείου (αγόρια=51%, μετανάστες =47%) δεύτερης γενιάς μεταναστών. Οι άνδρες μετανάστες έφηβοι είχαν περισσότερες πιθανότητες να καταταχθούν στη κατηγορία των θυμάτων πράξεων εκφοβισμού λόγω εθνικών διακρίσεων, σε σύγκριση με τους γηγενείς. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η διαπίστωση ότι οι μετανάστες μαθητές, ανεξαρτήτου φύλου, ήταν λιγότερο πιθανό να αποφύγουν τη θυματοποίηση γενικότερα (λεκτικά, σωματικά) από ότι οι ντόπιοι συμμαθητές τους. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι ο κίνδυνος θυματοποίησης ήταν μικρότερος σε έφηβους μετανάστες που ζούσαν σε μεγάλους δήμους και η οικογένειά τους είχε καλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση.

Οι Özdemir, Giles και Özdemir (2020) εξέτασαν εάν οι νέοι που θυματοποιούν τους συνομηλικούς τους λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής είναι επίσης εκείνοι που εμπλέκονται γενικότερα σε περιστατικά εκφοβισμού ανεξαρτήτως εθνικού κινήτρου. Το δείγμα αποτελούνταν από 949 έφηβους που κατοικούσαν στη Σουηδία (αγόρια = 54%, μέση ηλικία = 13,11±0,41 έτη). Μέσω συστάδων, προέκυψαν τέσσερις διακριτές ομάδες εφήβων, με βάση τα επίπεδα εμπλοκής τους σε εθνοτική ή/και μη εθνοτική θυματοποίηση, ήτοι καμία εμπλοκή (78%), μόνο σε περιστατικά εκφοβισμού που δεν βασίζονται στην εθνικότητα (15%), μόνο σε περιστατικά εκφοβισμού βάσει εθνικού κινήτρου (3%) και εμπλοκή και στις δύο τελευταίες αναφερθείσες μορφές θυματοποίησης (4%). Επιπροσθέτως, η έλλειψη ενσυναίσθησης και τα χαμηλά επίπεδα θετικής στάσης απέναντι στους μετανάστες αποτελούν τη βάση

της εθνοτικής θυματοποίησης.²⁵

Οι Rodríguez-Hidalgo et al.,²⁶ (2019), συνέκριναν τα περιστατικά εκφοβισμού γενικότερα με αυτά που είχαν εθνο-πολιτισμικό υπόβαθρο στην Ισπανία. Στη μελέτη συμμετείχαν 27.369 έφηβοι, διαφορετικού πολυπολιτισμικού υποβάθρου. Οι συμμετέχοντες σε περιστατικά εκφοβισμού, ανεξαρτήτου ιδιότητας, ήτοι θύμα/ εκφοβιστής/ μη εμπλεκόμενος, παρατηρήθηκε ότι παρουσίαζαν τον ίδιο ρόλο και σε περιστατικά εκφοβισμού βάσει εθνο-πολιτισμικού υποβάθρου του συνομηλικού τους. Η μελέτη, επίσης, αποκάλυψε τον μικτό ρόλο του εκφοβιστή/ θύματος σε περιπτώσεις θυματοποίησης βάσει εθνικότητας/ πολιτισμού.

Η μελέτη των Özdemir et al.,²⁷ εξέτασε τον βαθμό στον οποίο οι προκατειλημμένες συμπεριφορές καθορίζουν την εμπλοκή των εφήβων σε πολλές περιπτώσεις χρήσης εθνικής παρενόχλησης. Στη μελέτη συμμετείχαν 902 Σουηδοί έφηβοι (κορίτσια=50,3%, μέση ηλικία=14,40±0,95 έτη). Βρέθηκε ότι οι Σουηδοί έφηβοι οι οποίοι ήταν αρνητικά προκατειλημμένοι απέναντι στους μετανάστες ή περιστοιχίζονταν από προκατειλημμένους συνομηλικούς ήταν πιθανό να εμπλέκονται σε περιστατικά παρενόχλησης ή βίας βάσει διακρίσεων λόγω εθνοτικής καταγωγής, ιδιαίτερα σε τάξεις με υψηλά επίπεδα εθνοτικής ποικιλομορφίας. Παράλληλα, φάνηκε ότι οι προκατειλημμένες πεποιθήσεις στα κοινωνικά δίκτυα των νέων θέτουν τους συνομηλικούς έφηβους τους σε κίνδυνο να εμπλακούν σε περιστατικά παρενόχλησης λόγω εθνικότητας.

Τέλος, οι Serdari et al.,²⁸ εξέτασαν κατά πόσο παρουσιάζεται πιθανή ετερογένεια σε επιθετικές συμπεριφορές και τη θυματοποίηση των συνομηλικών μεταξύ των εθνικά διαφορετικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Θράκη. Το δείγμα αποτελούνταν από 572 μαθητές σχολείων σε περιοχές της βορειοανατολικής Ελλάδας, στις οποίες συναντάται σημαντική μειοψηφία μουσουλμάνων και μεταναστών, εκ των οποίων 293 ήταν κορίτσια και 279 αγόρια. Το ποσοστό των μαθητών που συμμετείχαν σε πράξεις

εκφοβισμού, είτε ως θύμα, είτε ως θύτης, ανερχόταν σε 34,7%. Σε γενικές γραμμές, υψηλή θυματοποίηση διαπιστώθηκε στα σχολεία όπου το ποσοστό των παιδιών προσφύγων και μεταναστών που φοιτούσαν ήταν μεσαίο σε σύγκριση με τα σχολεία όπου παρατηρούνταν υψηλό ή χαμηλό σύνολο του υπό συζήτηση πληθυσμού.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το ζήτημα του σχολικού εκφοβισμού, σταδιακά αναδεικνύεται όλο και περισσότερο στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.²⁹ Ειδικότερα, η εκφοβιστική συμπεριφορά που συνδέεται με ζητήματα εθνικής και πολιτισμικής ετερότητας τυγχάνει ολοένα και μεγαλύτερης προσοχής ως άμεση απόρροια των έντονων μεταναστευτικών ροών του 2015 και έπειτα, το οποίο ακολούθως οδήγησε στην αύξηση της ποικιλομορφίας του μαθητικού πληθυσμού στα σχολεία.³⁰ Είναι γεγονός, άλλωστε, ότι τα στερεότυπα έχουν γίνει μέρος της σχολικής εμπειρίας για πολλές φυλετικές και εθνικές μειονότητες.²⁶

Η παρούσα μελέτη, αποσκοπεί στην ενίσχυση της βελτίωσης των γνώσεων μας σχετικά με τη θυματοποίηση και το ρόλο του φυλετικού στοιχείου στον σχολικό εκφοβισμό.

Το γενικό πρότυπο των ευρημάτων στις μελέτες που αναφέρθηκαν, υποδηλώνει ότι συνολικά, υπάρχουν σαφείς επιπτώσεις της εθνικής καταγωγής σε σχέση με τις εμπειρίες εκφοβισμού της εθνικής μειονότητας, αποδεικνύοντας ότι η επιθετικότητα συνδέεται με την εθνο-πολιτισμική προέλευση. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι τα μέλη των μειονοτικών εθνικών-πολιτισμικών ομάδων εμφανίζουν μεγαλύτερο ποσοστό εμπλοκής σε περιστατικά εκφοβισμού, σε σύγκριση με τα μέλη της πλειοψηφίας, είτε με την ιδιότητα του εκφοβιστή, είτε με αυτή του θύματος. Στο σύνολο των μελετών που χρησιμοποιήθηκαν, μόνο μία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η καταγωγή από διαφορετική χώρα, αλλά και γενικότερα το διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο της υποομάδας της τάξης, δεν μπορεί μεμονωμένο να

διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην θυματοποίηση βάσει ρατσιστικής ή ξενοφοβικής συμπεριφοράς.⁹

Εστιάζοντας στις μορφές εκφοβισμού που βιώνουν οι έφηβοι με διαφορετική εθνο-πολιτισμική προέλευση, διαπιστώνεται ότι κυρίαρχη μορφή είναι η λεκτική, ακολουθούμενη από την σωματική, σχεσιακή και άλλες έμμεσες μορφές, όπως η κοινωνική στην οποία περιλαμβάνεται η διάδοση φημών και ο αποκλεισμός.²⁴

Λόγω της εξοικείωσης των νέων με το διαδίκτυο, τα κοινωνικά δίκτυα και γενικά την πλοήγηση σε κυβερνοτόπους - δηλαδή με μέσα και τεχνολογίες που διαθέτουν μεγάλο και άμεσο κοινωνικό αντίκτυπο - οι μορφές εκφοβισμού που διενεργούνται ηλεκτρονικά διαθέτουν μεγάλη εμβέλεια και έχουν πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις για τα θύματα.¹⁶ Η σύγχρονη δυναμικά εξελισσόμενη πραγματικότητα της «ιντερνετικής» ζωής, έχει οδηγήσει στην αύξηση των περιπτώσεων θυματοποίησης.¹⁶

Σημαντικό ρόλο στον κίνδυνο ρατσιστικής θυματοποίησης διαδραματίζει και το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου.^{17,22} Ειδικότερα η υιοθέτηση, εκ μέρους των τελευταίων, συμπεριφορών που απορρίπτουν ξενοφοβικές αντιλήψεις, ρατσιστικές στάσεις και πεποιθήσεις, καθώς και η παρέμβαση-καταδίκη πράξεων βίας που υποκινούνται από αυτές, δρα πολλαπλασιαστικά στον περιορισμό αρνητικών συμπεριφορών-στάσεων απέναντι σε εφήβους με διαφορετική εθνο-πολιτισμική καταγωγή. Παράλληλα, και η μεροληπτική στάση των γονέων απέναντι σε συνομηλίκους με διαφορετική πολιτισμική καταγωγή, διαπιστώθηκε ότι ενδέχεται να επηρεάσει θετικά την εκδήλωση περιστατικών περιθωριοποίησης, εμπάθειας και λοιπών φαινόμενων ρατσιστικού εκφοβισμού σε βάρος εφήβων από οικογένειες μεταναστών.²⁰

Συμπληρωματικά στα ανωτέρω, αναφέρεται ότι και το φύλο των εμπλεκόμενων ενδέχεται να επηρεάσει την πιθανότητα εκδήλωσης περιστατικών βίας και επιθετικότητας βάσει εθνικών διακρίσεων.²³ Οι επικρατούσες ιδεολογίες τόσο στο σχολικό, όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, αναφορικά με τη

συσχέτιση επιθετικότητας και ανδρισμού, έχουν ως απότοκο την άντληση στερεοτύπων από εφήβους, δικαιολογώντας έτσι τη βίαια και επιθετική συμπεριφορά τους^{23,31} Υπό αυτό το πρίσμα γίνεται κατανοητός ο λόγος για τον οποίο τα κορίτσια παρουσίασαν χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής σε περιστατικά εκφοβισμού με την ιδιότητα του εκφοβιστή, από ότι του θύματος, και, επίσης, ήταν πιο πιθανό να κρίνουν αρνητικά τον κοινωνικό αποκλεισμό των συνομηλίκων τους.²³

Οι συγκρουσιακές σχέσεις μεταξύ εφήβων με διαφορετική πολιτισμική και εθνοτική καταγωγή και της κυρίαρχης ομάδας, φάνηκε να καθορίζονται και από την ταύτιση με την κοινωνικά επικρατούσα ομάδα. Η ταύτιση με την εθνοτική τους ομάδα, η δυσκολία εκμάθησης και χρήσης της γλώσσας της χώρας υποδοχής, αυξάνουν την πιθανότητα ο έφηβος να βιώσει τη ρατσιστική θυματοποίηση και τον αποκλεισμό.^{21,23}

Σημαντικές είναι όμως και οι κοινωνικοψυχολογικές επιπτώσεις του ενδοσχολικού εκφοβισμού οι οποίες ποικίλλουν, φτάνοντας ακόμη και σε απόπειρες αυτοκτονίας.¹⁵ Το έντονο άγχος και τα αισθήματα ανασφάλειας αποτελούν βασικές εκφάνσεις των συνεπειών στα θύματα του εκφοβισμού, τα οποία, όπως παρατηρήθηκε, περιορίζονται στις περιπτώσεις αυξημένης σχολικής διασύνδεσης. Παράλληλα, ενδέχεται να παρουσιάσουν ποικίλες συμπεριφορές απομόνωσης, όπως λόγω χάρη η συχνή απουσία από το σχολείο, ακόμα και η αποκοπή από δραστηριότητες ή χόμπι, καθώς χάνουν το ενδιαφέρον τους για ομαδικές δραστηριότητες με τους συνομηλίκους τους. Μάλιστα,

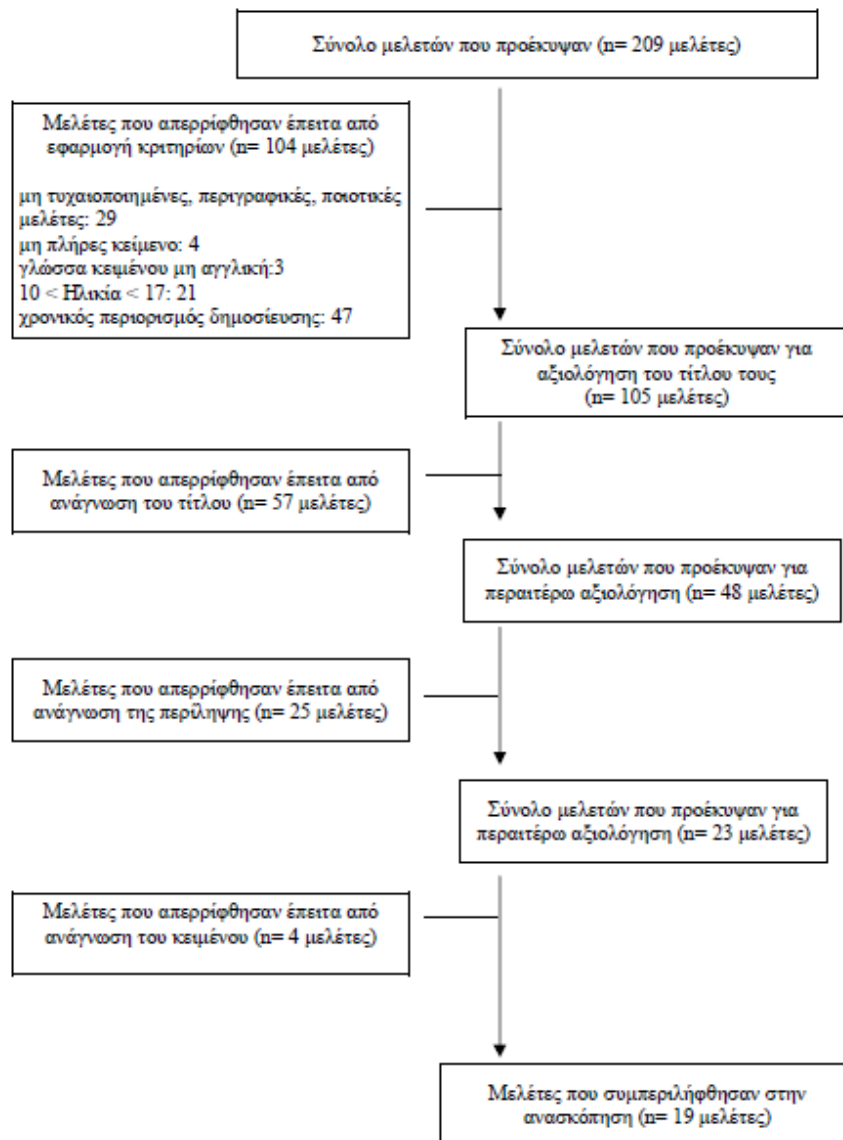
η χρόνια θυματοποίηση διαπιστώθηκε ότι συνδέεται με διάφορα ψυχολογικά προβλήματα, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν στην κακή κοινωνική προσαρμογή του εφήβου. Παράλληλα, οι περιθωριοποιημένοι έφηβοι μετανάστες παρουσίασαν μικρότερο ποσοστό επιθυμίας αποτροπής παρόμοιων περιστατικών αποκλεισμού σε συνομηλίκους τους.²⁴

Στο σύνολο σχεδόν των μελετών αναδείχθηκε η ανάγκη υιοθέτησης συγκεκριμένων προστατευτικών παραγόντων στα σχολικά προγράμματα αποσκοπώντας στο περιορισμό εκφοβιστικών περιστατικών, καθώς και την αποδοχή και το σεβασμό της ετερότητας.²³

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συσχέτιση περιστατικών ρατσιστικού εκφοβισμού μεταξύ των εφήβων και της εθνο- πολιτισμικής προέλευσης είναι ιδιαίτερος περίπλοκη, καθώς πλήθος παραγόντων, ατομικών, σχολικών, κοινωνιοψυχολογικών ενδέχεται να επηρεάζουν την υπό μελέτη σχέση. Παράλληλα, αποτελεί ένα πολυδιάστατο και διαρκώς σε εξέλιξη κοινωνικό φαινόμενο, με αποτέλεσμα να απαιτείται συνεχής διερεύνηση και παρακολούθηση του για τη λήψη των κατάλληλων και αποτελεσματικών μέτρων.

Η διαχείριση των περιστατικών εκφοβισμού των εφήβων μεταναστών θα πρέπει να πραγματοποιείται εντός του σχολικού περιβάλλοντος μέσω της συνεργασίας της σχολικής κοινότητας τόσο με τους αρμόδιους τοπικούς φορείς, όσο και ευρύτερα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΕΙΚΟΝΑ 1: Διάγραμμα ροής της μελέτης

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Χαρακτηριστικά μελετών που συμπεριελήφθησαν στην ανασκόπηση.

Συγγραφείς (έτος, χώρα)	Σκοπός	Σχεδιασμός	Ομάδες: μέγεθος δείγματος, ποσοστό κοριτσιών - αγοριών, ηλικία.	Εργαλεία μέτρησης	Διαχείριση των δεδομένων	Αποτελέσματα
Özdemir et al. (2021, Σουηδία) ¹⁰	Η αποσαφήνιση των κοινών- διαφορετικών παραγόντων που σχετίζονται με τη συμμετοχή των νέων μεταναστευτικής προέλευσης και γηγενών στην εθνοτική θυματοποίηση.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N = 963 έφηβοι, Αγόρια = 54%, Μέση ηλικία = 13 ετών.	Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής δομημένα ερωτηματολόγια : The Tolerance and Xenophobia Scale που αφορά τον βαθμό ανεκτικότητα και ξενοφοβίας μέσα στο σχολείο, the Moral Disen- gagement in Bullying Scale που αφορά τον βαθμό ηθικής απενοχοποίησης της πρακτικής του σχολικού εκφοβισμού, the Linkö- ring Bullying Scale που αφορά στον βαθμό εμπλοκής των μαθητών στην θυματοποίηση.	Περιγραφική και επαγωγική στατιστική, πολυεπίπεδο μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης, Εκτίμηση με την μέθοδο μεγίστης πιθανοφάνειας με ενσωμάτωση MONTE CARLO με την χρήση του λογισμικού MPus version 8.6.	- Η ηθική απεμπλοκή/ ηθική αποδέσμευση, καθώς και η γενικότερη συμμετοχή σε περιπτώσεις θυματοποίησης είναι κοινοί παρονομαστές εμπλοκής μεταναστών και μη εφήβων, σε περιπτώσεις σχολικού εκφοβισμού απόρροια εθνοτικών διακρίσεων. -Τα χαμηλά επίπεδα θετικής στάσης απέναντι στους μετανάστες αποτελούν τη βάση για την περαιτέρω εκδήλωση περιστατικών εκφοβισμού με γνώμονα την εθνοτική προέλευση ($p < 0,001$).
Mulvey et al. (2021, Η.Π.Α.) ¹¹	Η μελέτη των ηθικών κρίσεων αναφορικά με το ρατσιστικό εκφοβισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και τους παράγοντες που συνδέονται με την παρέμβαση- αποδοχή αυτών.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 896 έφηβοι, Αγόρια= 50,4%.	Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής δομημένα ερωτηματολόγια: School Climate Measure, για το σχολικό κλίμα, Childhood Rejection Sensitivity Questionnaire για τον βαθμό απόρριψης από καθηγητές και συμμαθητές και Self-report measures of percep- tions of teacher and peer racial discrimination για την αίσθηση ρατσιστικής διάκρισης από καθηγητές και συμμαθητές.	Η ιεραρχική γραμμική παλινδρόμηση χρησιμοποιήθηκε για να εξεταστούν οι προγνωστικοί παράγοντες των ηθικών κρίσεων των συμμετεχόντων για τον κοινωνικό αποκλεισμό και οι αναμενόμενες παρεμβατικές συμπεριφορές τους εάν παρατηρούσαν κοινωνικό αποκλεισμό.	- Όσοι από τους μαθητές ήταν κορίτσια και όσοι ανήκαν σε μειονότητες ήταν πιο πιθανό να κρίνουν αρνητικά τον κοινωνικό αποκλεισμό των συμμαθητών τους από ότι τα αγόρια και οι ντόπιοι μαθητές. -Οι έφηβοι μετανάστες που ανέφεραν εμπειρίες αποκλεισμού ή διάκρισης, δεν είναι πρόθυμοι ή πιθανό να παρέμβουν για την αποτροπή παρόμοιων περιστατικών αποκλεισμού σε συμμαθητές τους.

Eugene et al. (2021, Η.Π.Α.) ¹²	<p>- Η διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ της θυματοποίησης στην ηλικία των 9 ετών και της ανάπτυξης προβλημάτων εσωτερίκευσης στην ηλικία των 15</p> <p>-Τυχόν επίδραση σχολικής διασύνδεσης και της φυλής.</p>	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 2467 έφηβοι, Κορίτσια = 50%, Έγχρωμοι και ισπανόφωνοι = 82%.	<p>Χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από τη διαχρονική Μελέτη Ευπαθών Οικογενειών και Παιδικής Ευημερίας (FFCWS). Παράλληλα ελήφθησαν δεδομένα μέσω συνεντεύξεων που έλαβαν χώρα σε έξι φάσεις με συνεντεύξεις μητέρων, πατέρων ή/και βασικών φροντιστών.</p> <p>Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής ερωτηματολόγια: Panel Study of Income Dynamics Child Development Supplement (PSID-CDS-III) για το βαθμό θυματοποίησης, Center for Epidemiologic Studies Depression Scale (CES-D) για τον βαθμό κατάθλιψης, Brief Symptom Inventory 18 (BSI 18) για τον βαθμό άγχους, PSID-CDS-III για την απουσία επαρκούς επαφής με το σχολείο.</p>	<p>Έγινε χρήση περιγραφικών, διμεταβλητών και πολυμεταβλητών τεχνικών. Χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο PROCESS (Μοντέλο 4). Όλες οι αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση του SPSS 27.</p>	<p>- Μέτρια επίδραση της φυλής στην διασύνδεση και τη κατάθλιψη/ άγχος των εφήβων ($p < 0,001$)</p> <p>- Ανεξαρτήτου εθνοτικής καταγωγής, η αυξημένη σχολική διασύνδεση συσχετίστηκε με μικρότερα ποσοστά κατάθλιψης και άγχους στους εφήβους, με την επίδραση αυτή να περιορίζεται σε περιπτώσεις έγχρωμων μαθητών ($p < 0,001$)</p> <p>- Η φυλή ως μοναδικός παράγοντας, δεν σχετίζεται άμεσα με τη θυματοποίηση από συνομηλίκους ($p < 0,01$).</p>
Robinson et al. (2021, Η.Π.Α.) ¹³	Η διερεύνηση των άμεσων και έμμεσων συσχετίσεων της θυματοποίησης των συνομηλίκων με προβλήματα εσωτερίκευσης.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N=2554 έφηβοι, Αγόρια = 50,6%, Μέση ηλικία= 14,9 ετών.	<p>Ελήφθησαν στατιστικά στοιχεία για τις διαφορετικές φυλές από το τμήμα εκπαίδευσης του Colorado των ΗΠΑ.</p> <p>Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής δομημένα ερωτηματολόγια: “Help-Seeking Acceptability at School” για την αίσθηση της ανάγκης για βοήθεια από ενήλικες, Peer Victimization Scale για την συχνότητα θυματοποίησης και το Illinois Short Mood and Feelings Questionnaire (SMFQ) για την μέτρηση των αυτοκτονικών τάσεων.</p>	<p>Όλες οι αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν με το πακέτο R “Ivaan” . Λόγω της κατηγορηματικής έκβασης της αυτοκτονίας, χρησιμοποιήθηκαν σταθμισμένες εκτιμήσεις παραμέτρων ελαχίστων τετραγώνων (WLSMV) για την ανάλυση.</p>	<p>-Το συνολικό ποσοστό των εφήβων που βίωσαν θυματοποίηση λόγω καταγωγής ανέφεραν υψηλότερα ποσοστά εκδήλωσης συμπτωμάτων κατάθλιψης ($p = 0,001$).</p>

Galán et al. (2021, Η.Π.Α.) ¹⁴	Η διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των εμπειριών εκφοβισμού λόγω φυλής/εθνικότητας και κοινωνικής τους ταυτότητας..	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 3.939 έφηβοι, Κορίτσια = 53,7% , Μέση ηλικία = 15,7 ετών, Αφροαμερικανοί = 36,3%.	Χρησιμοποιήθηκαν δομημένα ερωτηματολόγια που περιείχαν και ερωτήσεις για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων. Τα ερωτηματολόγια διαμορφώθηκαν στο κέντρο ελέγχου νοσημάτων, πρόληψης και επιθεώρησης της συμπεριφοράς ανηλίκων των ΗΠΑ.	Οι αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν χρησιμοποιώντας το λογισμικό Stata έκδοση 16.1 (Stata Corp).	-Οι εμπειρίες εκφοβισμού με βάση τη φυλή/εθνικότητα παρουσίασαν το υψηλότερο ποσοστό ($p < 0,05$). -Οι νέοι που βίωσαν φυλετικό εκφοβισμό παρουσίασαν περισσότερες πιθανότητες να θυματοποιηθούν συνομηλίκους με πολλαπλές ταυτότητες προσωπικότητας ($p < 0,05$).
Kollerová & Killen (2021, Τσεχική Δημοκρατία) ¹⁵	Η εκτίμηση του βαθμού επίδρασης των προκαταλήψεων λόγω εθνικότητας και φύλου στις αξιολογήσεις των δασκάλων αναφορικά με τις περιπτώσεις αποκλεισμού και εκφοβισμού μαθητών.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 740, Γυναίκες= 77%.	Χρησιμοποιήθηκαν δομημένα ερωτηματολόγια που περιείχαν ερωτήσεις για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων και ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών που διαμορφώθηκαν από τους ερευνητές, βάσει της εκτιθέμενης στο άρθρο βιβλιογραφίας.	Έγινε χρήση διωνυμικών λογιστικών παλινδρομήσεων και πολυωνυμικής λογιστικής παλινδρόμησης. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε χρησιμοποιώντας το IBM SPSS Έκδοση 22.	- Υψηλότερο ποσοστό προθυμίας παρέμβασης των εκπαιδευτικών σε περιπτώσεις αποκλεισμού των κοριτσιών, λόγω εθνικότητας ($p < 0,05$). - Η εθνικότητα του εφήβου επηρεάζει αρνητικά το ποσοστό παρέμβασης των εκπαιδευτικών σε περιπτώσεις θυματοποίησης ($p < 0,01$).
Zhou & Chunyu (2021, Κίνα) ¹⁶	Η διερεύνηση των κοινωνικών παραγόντων που ενδέχεται να επηρεάσουν την υφιστάμενη κατάσταση του διαδικτυακού εκφοβισμού νέων.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 2.156 Κορίτσια= 56,3%.	Σχεδιάστηκε από τους ερευνητές ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις για τα προσωπικά και δημογραφικά δεδομένα των εφήβων, για την ανάλυση του περιβάλλοντος τους (οικογένεια, κύκλος συμμαθητών, σχολικός χώρος, θυματοποίηση μέσω κυβερνοχώρου).	Περιγραφική και επαγωγική στατιστική. Χρησιμοποιήθηκε το πολυεπίπεδο μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης, Τα δεδομένα αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας το στατιστικό λογισμικό IBM SPSS (έκδοση 22.1; IBM, Άρμονκ, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ).	- Υψηλότερο ποσοστό θυματοποίησης σημειώθηκε σε μειονοτικές περιοχές ($p < 0,001$). - Η διαμόρφωση θετικών στάσεων στα προσωπικά, οικογενειακά, διαπροσωπικά και σχολικά περιβάλλοντα στα οποία έχει εκτεθεί ο νέος, επηρεάζουν τα ποσοστά εμπλοκής σε περιστατικά θυματοποίησης και εκφοβισμού.
Caravita et al. (2021, Ιταλία) ¹⁷	Η διερεύνηση - Του βαθμού επίδρασης της ποσότητας και της ποιότητας των διαπροσωπικών σχέσεων με τους μετανάστες εφήβους.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 166 έφηβοι, Κορίτσια= 56,6%, Μέση ηλικία = 16,26 ετών.	Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής : Self-report questionnaire Georgia Student Health Survey 2.0 για την αίσθηση αποδοχής των πολιτισμικών διαφορών στο σχολείο, το ερωτηματολόγιο των Buccoliero & Maggi για την	Οι περιγραφικές αναλύσεις ελήφθησαν με υπολογιστικά μέσα, τυπικές αποκλίσεις και συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών. Οι υποθέσεις σχετικά με τις σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών δοκιμάστηκαν με την χρήση συστημάτων	- Η μη αποδοχή της πολιτισμικής ποικιλομορφίας συσχετίζεται θετικά με τα περιστατικά εκφοβισμού από εφήβους που έχουν συχνότερη επαφή με συνομηλίκους μετανάστες ($p = 0,001$). - Η διαμόρφωση θετικού σχολικού κλίματος προς του μετανάστες

	- Του βαθμού αποδοχής των πολιτιστικών διαφορών στο σχολείο στη διάπραξη πράξεων εκφοβισμού και βίας από τους μαθητές.			ποιότητα και την ποσότητα επικοινωνίας με αλλοδαπούς εφήβους, το ερωτηματολόγιο των Roland & Munthe για βαθμό θυματοποίησης, το ερωτηματολόγιο των Parotti & Caravita για την μέτρηση της δημοφιλίας των μαθητών μέσα στο σχολείο.	εξισώσεων. Η εκτίμηση της μέγιστης πιθανότητας με ισχυρά τυπικά σφάλματα (MLR) χρησιμοποιήθηκε ως εκτιμητής για τον έλεγχο της μη κανονικής κατανομής των δεδομένων. Η μοντελοποίηση συστημάτων εξισώσεων εκτελέστηκε μέσω του MPlus 8.0.	συνομηλικούς δύναται να περιορίσει τα περιστατικά εθνοτικής θυματοποίησης.
Fandrem & Støen (2021, Νορβηγία) ¹⁸	Η διερεύνηση της παρέμβασης γονέων μεταναστών και μη σε περιπτώσεις εκφοβισμού.	Ποιοτική μελέτη.	16 γονείς των οποίων τα παιδιά συμμετείχαν σε περιστατικά εκφοβισμού.	Τα στοιχεία συλλέχθηκαν με ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Η δομή της συνέντευξης ήταν τη ίδια σε όλες τις περιπτώσεις, αλλά με κάποιες πρόσθετες ερωτήσεις ανάλογα με την συγκεκριμένη περίπτωση.	Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση.	- Η εθνικότητα, η θρησκεία και ο πολιτισμός συσχετίζεται θετικά με την εκδήλωση περιστατικών εκφοβισμού ή αποκλεισμού των μεταναστών εφήβων - Η συνδρομή των γονέων αξιολογείται ως αναγκαία για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους περιστατικών.
Palladino et al. (2020, Ιταλία) ¹⁹	Η διερεύνηση του ρόλου της υπηκοότητας και της γενεάς των μεταναστών στη θυματοποίηση, στον κοινωνικό αποκλεισμό και στη διαδικασία της πλήρους ένταξής τους στη χώρα υποδοχής.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N = 252 έφηβοι μετανάστες, εκ των οποίων οι 72 ήταν γεννημένοι εκτός ιταλικής επικράτειας (Άνδρες = 71,4%, μέση ηλικία = 13,98), οι 96 είχαν γεννηθεί μεν στην Ιταλία, αλλά οι γονείς τους ήταν μετανάστες και οι ίδιοι δεν είχαν ιταλική υπηκοότητα (Άνδρες = 58,3%, μέση ηλικία = 13,26), ενώ οι υπόλοιποι ήταν Ιταλοί πολίτες με	Τα δομημένα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής: Florence victimization and bullying scales για την μέτρηση του εκφοβισμού και της θυματοποίησης, ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε από τους ερευνητές για την θυματοποίηση που σχετίζεται με την εθνική ταυτότητα, το ερωτηματολόγιο των Demes & Geeraert για τον βαθμό πολιτισμικής αφομοίωσης στην χώρα υποδοχής και το Youth Self Report Achenbach για τον βαθμό κοινωνικής αποστασιοποίησης των θιγόμενων εφήβων.	Τα δεδομένα αναλύθηκαν με την ανάλυση διακύμανσης ANOVAs. Εξετάστηκαν οι διαφορές μεταξύ των τριών ομάδων όσον αφορά τη θυματοποίηση του εθνοτικού εκφοβισμού, τον προσανατολισμό του πολιτισμού τόσο προς τις χώρες καταγωγής όσο και προς τις χώρες υποδοχής και την κοινωνική απόσυρση.	-Οι μετανάστες πρώτης γενιάς έχουν υψηλότερες πιθανότητες να είναι κοινωνικά αποκλεισμένοι στο σχολικό περιβάλλον (p = 0,906) - Οι μετανάστες τρίτης γενιάς είναι πιο πιθανό να υιοθετήσουν τα πολιτιστικά πρότυπα της χώρας υποδοχής, με αποτέλεσμα να αναφέρουν υψηλό επίπεδο προστασίας εντός του σχολείου (p = 0,009).

			ένα γονέα μετανάστη (Άνδρες = 54,7%, μέση ηλικία = 13,12).			
Özdemir & Özdemir (2020, Σουηδία) ²⁰	Η διερεύνηση της επίδρασης των θετικών νορμών που διέπουν το σχολικό περιβάλλον, της αντίδρασης των εκπαιδευτικών σε περιστατικά εκφοβισμού, καθώς και της μεταβλητότητας αυτών (λόγω των διαφορετικών επίπεδων ανοχής των συνομηλίκων τους) στις εθνοτικές διαφορές στη θυματοποίηση.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 963 έφηβοι που κατοικούσαν στη Σουηδία, Αγόρια = 54%, Μέση ηλικία = 13,11.	Τα δομημένα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής : Classroom Cultural Diversity Climate για την μέτρηση των θετικών διεθνικών νορμών και συνεργασιών μέσα στην αίθουσα του σχολείου, ένα ερωτηματολόγιο που δημιουργήθηκε από τους ερευνητές για την μέτρηση της γνώμης των εφήβων για την στάση των καθηγητών σχετικά με την εθνοτική θυματοποίηση και το Tolerance and Xenophobia scale για την ανεκτικότητα και την ξενοφοβία.	Εφαρμόστηκαν σειρές γενικευμένων γραμμικών μοντέλων μικτών επιδράσεων για τη ανάλυση των ερευνητικών ερωτημάτων χρησιμοποιώντας μικτά μοντέλα στο SPSS.	-Τα θετικά πρότυπα συμπεριφοράς και επαφής εντός της τάξης συσχετίστηκαν με χαμηλότερη πιθανότητα εμπλοκής εφήβων σε περιστατικά ρατσιστικού εκφοβισμού ($p < 0,001$). - Η μη αποδοχή περιστατικών ρατσιστικού εκφοβισμού από τους εκπαιδευτικούς μετρίασε σημαντικά τις αρνητικές στάσεις των εφήβων απέναντι στους μετανάστες συνομηλίκους τους ($p = 0,004$).
Demmrich & Akgül (2020, Γερμανία) ²¹	Η συσχέτιση των εμπειριών εκφοβισμού εφήβων με τουρκική καταγωγή και των σχετικών συμπτωμάτων κατάθλιψης που παρουσίαζαν.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N = 103 έφηβοι, Κορίτσια = 56,7%, Μέση ηλικία = 16,17 ετών. Οι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν από συλλόγους που έχουν δεσμούς με την Τουρκία	Τα δομημένα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής: self-reported financial situation of the family για την οικονομική κατάσταση των ερωτώμενων, Bullying Others and Victimization Scale για τον εκφοβισμό και την θυματοποίηση, Beck's Depression Inventory για τα συμπτώματα άγχους, East Asian Acculturation Measure (EAAM) για τον βαθμό αφομοίωσης, Religious Belief Scale for Adolescents για την θρησκευτικότητα.	Όλες οι στατιστικές αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν χρησιμοποιώντας την έκδοση 26 του SPSS (IBM, Νέα Υόρκη, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ). Για μια γενική επισκόπηση, πραγματοποιήθηκε ανάλυση συσχέτισης Pearson, αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης και ιεραρχική ανάλυση παλινδρόμησης.	- Τα κορίτσια παρουσίασαν χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής σε περιστατικά εκφοβισμού με την ιδιότητα του εκφοβιστή - Το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης επηρέαζε αρνητικά το φαινόμενο του εκφοβισμού -Η πνευματικότητα/ ή η θρησκεία επηρεάζει θετικά την μη εκδήλωση περιστατικών ρατσιστικού εκφοβισμού -Η πολυεθνοτική σύνθεση της τάξης δεν αποτελεί σημαντικό παράγοντα επιρροής.
Arens & Visser (2020, Γερμανία) ²²	Η διερεύνηση της πιθανότητας θυματοποίησης εφήβων (προσωπική ή φυλετική) βάσει	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 4367 έφηβοι, Αγόρια= 52,3% Μέση ηλικία = 9,9 ετών.	Τα στοιχεία που αναλύθηκαν ανακτήθηκαν από μια μεγάλη διαδικτυακή μελέτη που χρηματοδοτήθηκε από το	Οι αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν στην έκδοση Mplus 8.2 , Για να συγκριθούν μοντέλα με προφίλ	- Οι μαθητές που είχαν ως μητρική γλώσσα διαφορετική από τη γερμανική παρουσίαζαν μεγαλύτερο κίνδυνο να

	λανθάνουσας ανάλυσης προφίλ.			Γερμανικό Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εκπαίδευσης και Έρευνας (BMBF). Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής: μέρος του ερωτηματολογίου Revised Olweus Bullying Questionnaire για την θυματοποίηση από συμμαθητές, SCARED instrument για την μέτρηση του άγχους των μαθητών, Children's Depression Screener (ChilD-S) για τις αυτοαναφορές των μαθητών, Self Description Questionnaire (SDQ I-GS) για την αυτοεκτίμηση.	κ με μοντέλα με προφίλ (k-1), εξετάστηκε η δοκιμή Vuong-Lo-Mendell-Rubin (VLMR) και η δοκιμή αναλογίας πιθανότητας Bootstrap (BLRT).	βιώσουν φυλετική θυματοποίηση ($p = 0,000$).
Caravita et al. (2020, Ιταλία) ²³	<p>Η διερεύνηση</p> <ul style="list-style-type: none"> - Του ρόλου της δημοτικότητας και της αποδοχής στη διαμόρφωση του γενικού και φυλετικού εκφοβισμού - Του ρόλου της προκατάληψης ως πιθανό παράγοντα κινδύνου για εκφοβισμό προς συνομήλικους μετανάστες - Του ρόλου των απόψεων των εφήβων σχετικά με τους λόγους για τους οποίους εκφοβίζουν τους συνομηλικούς τους. 	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 692 έφηβοι, Κορίτσια= 54,8 % Μέση ηλικία = 13,07 ετών.	Χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια αυτό-αναφοράς και ημι-δομημένες συνεντεύξεις. Τα ερωτηματολόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν τα εξής: Florence Bullying and Victimization Scale για τον βαθμό εκφοβισμού και θυματοποίησης, Georgia School Climate Survey για την αποδοχή της πολιτισμικής διαφορετικότητας στο σχολείο, self-report instrument of Buccoliero & Maggi για την προκατάληψη απέναντι στους αλλοδαπούς και για τον βαθμό αποδοχής συμμαθητών με άλλο πολιτισμικό υπόβαθρο.	Χρησιμοποιήθηκαν πολυεπίπεδα μοντέλα παλινδρόμησης με το λογισμικό Mplus.	<ul style="list-style-type: none"> - Η μετανάστευση συσχετίζεται θετικά με τη θυματοποίηση. - Δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ ντόπιων και μεταναστών μαθητών που ασκούν εκφοβισμό σε μετανάστες συνομηλικές τους. - Οι έφηβοι μετανάστες που υφίστανται φυλετικό εκφοβισμό, είναι λιγότερο πιθανό να αντιδράσουν προβαίνοντας σε πράξεις εκφοβισμού από ότι οι ιταλοί συνομηλικές τους.

Pistella et al. (2020, Ιταλία) ²⁴	Η συσχέτιση μεταξύ της θυματοποίησης των εφήβων, του φύλου και της γενεάς των μεταναστών.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 68.127 Αγόρια = 51%	Τα δεδομένα ελήφθησαν από τη μελέτη «Ένταξη των δεύτερων γενεών» που διεξήχθη από το Ιταλικό Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής. Παράλληλα χρησιμοποιήθηκε δομημένο ερωτηματολόγιο που διαμορφώθηκε από την ISTAT για την συχνότητα περιστατικών εκφοβισμού και άσκησης φυσικής και λεκτικής βίας.	Όλες οι αναλύσεις πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση των λογισμικών SPSS 25.0 και LISREL 8.8.	- Οι άνδρες μετανάστες έφηβοι είχαν περισσότερες πιθανότητες να υποστούν φυλετικό εκφοβισμό λόγω εθνικών διακρίσεων (p < 0,001). - Οι μετανάστες μαθητές, ανεξαρτήτου φύλου, ήταν λιγότερο πιθανό να αποφύγουν τη θυματοποίηση (λεκτική, σωματική) από ότι οι ντόπιοι συμμαθητές τους (p < 0,05).
Özdemir et al. (2020, Σουηδία) ²⁵	Η διερεύνηση της πιθανότητας ταύτισης των νέων που θυματοποιούν τους συνομηλίκους τους λόγω της εθνοτικής τους καταγωγής.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 949 έφηβοι, Αγόρια = 54%, Μέση ηλικία = 13,11 ετών.	Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής δομημένα ερωτηματολόγια: Eysenck Impulsiveness Scale για την παρορμητικότητα, Interpersonal Reactivity Index για την μέτρηση της εμπάθειας, Moral Disengagement in Bullying Scale για την μέτρηση της ηθικής στάσης απέναντι στην θυματοποίηση σχέσεων, Tolerance and Xenophobia scale για την ανεκτικότητα και την ξενοφοβία και μια συνοπτική έκδοση της Linkkoring Bullying Scale για την μέτρηση της μη εθνοτικής θυματοποίησης.	Ιεραρχική ανάλυση ομάδων χρησιμοποιώντας τη μέθοδο Ward πολυωνυμική λογιστική παλινδρόμηση για τον προσδιορισμό των μοναδικών προγνωστικών παραγόντων των ομάδων,	- Η έλλειψη ενσυναίσθησης και τα χαμηλά επίπεδα θετικής στάσης απέναντι στους μετανάστες αποτελούν τη βάση της εθνοτικής θυματοποίησης (p < 0,001) -Το 15% των εφήβων ενείχαν το κίνδυνο εμπλοκής σε περιπτώσεις θυματοποίησης γενικότερα, θεωρώντας ότι τα θύματά τους άξιζαν τη μεταχείριση που έλαβαν.
Rodríguez-Hidalgo et al. (2019, Ισπανία) ²⁶	Σύγκριση περιστατικών εκφοβισμού γενικότερα με αυτά που είχαν εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 27.369 έφηβοι, Κορίτσια= 51,3%, Μέση ηλικία = 13,94 ετών.	Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής δομημένα ερωτηματολόγια: Spanish version of the European Bullying Intervention Project Questionnaire (EBIPQ) για την μέτρηση του φαινομένου της θυματοποίησης και An adaptation of the EBIPQ to the EBIPQ- ECD για την μέτρηση του	Η δομική επικύρωση της κλίμακας EBIPQ-ECD πραγματοποιήθηκε μέσω επιβεβαιωτικής παραγοντικής ανάλυσης (CFA). Χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος μέγιστη πιθανοφάνειας για τις εκτιμήσεις, υιοθετώντας την ισχυρή διόρθωση και	- Κοινή ιδιότητα εμπλοκής εφήβων σε περιστατικά εκφοβισμού γενικά και εκφοβισμού βάσει εθνο-πολιτισμικού υποβάθρου. - Μικτός ρόλος του εκφοβιστή/θύματος σε περιπτώσεις θυματοποίησης βάσει εθνικότητας/ πολιτισμού.

				εκφοβισμού που οφείλεται σε εθνοτικές διαφορές.	χρησιμοποιώντας πολυχωρική συσχέτιση.	
Özdemir et al. (2018, Σουηδία) ²⁷	Η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι προκατειλημμένες συμπεριφορές καθορίζουν την εμπλοκή των εφήβων σε πολλές περιπτώσεις χρήσης εθνικής παρενόχλησης.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 902 έφηβοι Κορίτσια = 50,3%, Μέση ηλικία = 14,40 ετών	Χρησιμοποιήθηκαν τα εξής δομημένα ερωτηματολόγια: An eight-item scale to assess adolescents' attitudes toward immigrants (van Zalk) για την άποψη των μαθητών για τους αλλοδαπούς συμμαθητές τους. Επίσης υπήρχαν ερωτήσεις σχετικά με τον αριθμό φίλων αλλοδαπών και για τις θετικές ή αρνητικές απόψεις των μαθητών για τους αλλοδαπούς και για τον βαθμό εθνικής διαφορετικότητας μέσα στην τάξη που δημιουργήθηκαν από την ερευνητική ομάδα.	Τα γενικευμένα γραμμικά μοντέλα μικτών επιδράσεων αναλύθηκαν χρησιμοποιώντας μικτά μοντέλα στο SPSS.	-Οι αρνητικά προκατειλημμένοι, προς τους μετανάστες, έφηβοι ήταν πιο πιθανό να εμπλέκονται σε περιστατικά παρενόχλησης βάσει διακρίσεων λόγω εθνοτικής καταγωγής (p = 0,04) -Οι προκατειλημμένες πεποιθήσεις στα κοινωνικά δίκτυα των νέων θέτουν τους συνομήλικους έφηβους τους σε κίνδυνο να εμπλακούν σε περιστατικά παρενόχλησης λόγω εθνικότητας (p = 0,03).
Serdari et al. (2018, Θράκη) ²⁸	Η εξέταση της ύπαρξης πιθανής ετερογένειας σε επιθετικές συμπεριφορές και τη θυματοποίηση των συνομηλίκων μεταξύ των εθνικά διαφορετικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Θράκη.	Τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη μελέτη.	N= 572 έφηβοι, Κορίτσια = 293 Μέση ηλικία = 14.24 ετών	Δεδομένα σε επίπεδο σχολείου συλλέχθηκαν από την περιφερειακή διεύθυνση μέσης εκπαίδευσης της περιοχής. Χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο Revised Olweus Bully/Victim Questionnaire for Students-Senior για την μέτρηση του σχολικού εκφοβισμού και το ερωτηματολόγιο Youth Self Report (YSR) για τα συμπεριφορικά προβλήματα.	Χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό SPSS έκδοση 19.0. Οι κατηγορικές μεταβλητές εκφράστηκαν ως συχνότητες και ποσοστά. Εφαρμόστηκε ανάλυση chi-square, πολυωνυμική λογιστική ανάλυση παλινδρόμησης και πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (MANOVA).	- Το ποσοστό των μαθητών που συμμετείχαν σε πράξεις εκφοβισμού, είτε ως θύμα, είτε ως θύτης, ανερχόταν σε 34,7% - Το ποσοστό θυματοποίησης ήταν λιγότερο στα σχολεία με υψηλό (p = 0,010) ή χαμηλό (p = 0,015) ποσοστό εφήβων από μειονοτικές ομάδες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Tekel E, Karadag E. School bullying, school mindfulness and school academic performance: A structural equation modelling study. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools* 2020;30(2):129-145.
2. Peguero AA, Bondy JM. The importance of immigration with future research about school safety. *Race and Justice* 2020;10(3):247-268.
3. Kretschmer T, Veenstra R, Deković M, Oldehinkel AJ. Bullying development across adolescence, its antecedents, outcomes, and gender-specific patterns. *Development and psychopathology* 2017;29(3):941-955.
4. Nikolaou G, Kaloyirou C, Spyropoulou A. Bullying and ethnic diversity: investigating their relation in the school setting. *Intercultural Education* 2019; 30(4):335-350.
5. Pichel R, Foody M, O'Higgins Norman J, Feijóo S, Varela J, Rial, A. Bullying, cyberbullying and the overlap: What does age have to do with it?. *Sustainability* 2021;13(15): 8527.
6. Board on Children, Youth, and Families; Committee on Law and Justice; Institute of Medicine; National Research Council. *Building Capacity to Reduce Bullying: Workshop Summary*. Washington (DC): National Academies Press. (US);2014.
7. Veriava F, Thom A, Hodgson TF. *Basic education rights handbook: Education rights in South Africa*. Section 27. 2017:293-309.
8. Plenty S, Jonsson JO. Social exclusion among peers: The role of immigrant status and classroom immigrant density. *Journal of youth and adolescence* 2017;46(6):1275-1288.
9. Pieper B, Keves-Foster MK, Ashare J, Zugcic M, Albdour M, Albdour D. A Cross-sectional, Descriptive, Quality Improvement Project to Assess Undergraduate Nursing Students' Clinical Exposure to Patients With Wounds in an Introductory Nursing
10. *Course. Ostomy/wound Management* 2016;62(4):20-29.
11. Bayram Özdemir S, Giles C, Özdemir M. Why do immigrant and Swedish adolescents engage in ethnic victimization? Common and distinct underlying factors. *Journal of youth and adolescence* 2021;50(11):2236-2248.
12. Mulvey KL, Gönültaş S, Irdam G, Carlson RG, DiStefano C, Irvin MJ. School and Teacher Factors That Promote Adolescents' Bystander Responses to Social Exclusion. *Frontiers in psychology* 2021;3776.
13. Eugene DR, Crutchfield J, Robinson ED. An examination of peer victimization and internalizing problems through a racial equity lens: does school connectedness matter?. *International journal of environmental research and public health* 2021;18(3):1085.
14. Robinson LE, Espelage DL, Valido A, Ingram KM, El Sheikh AJ, Torgal C, ... & Kuehl T. Ethnic representation and willingness to seek help as moderators between peer victimization and mental health outcomes among Latinx adolescents. *School mental health*. 2021;13(3):561-577.
15. Galán CA, Stokes LR, Szoko N, Abebe KZ, Culyba AJ. Exploration of experiences and perpetration of identity-based bullying among adolescents by race/ethnicity and other marginalized identities. *JAMA network open*. 2021;4(7):e2116364-e2116364.
16. Kollerová L, Killen M. An experimental study of teachers' evaluations regarding peer exclusion in the classroom. *British Journal of Educational Psychology* 2021;91(1):463-481.
17. Zhou L, Li C. Factors associated with cyberbullying among vocational students based on the ecological system model in an ethnic minority area. *Medicine* 2021;100(40).

18. Caravita SCS, Papotti N, Gutierrez Arvidsson E, Thornberg R, Valtolina GG. Contact with migrants and perceived school climate as correlates of bullying toward migrants classmates. *New Dir Child Adolesc Dev.* 2021;2021(177):141-157.
19. Fandrem H, Støen J. Immigrant and Non-immigrant Parents' Involvement in Bullying Cases. *International Journal of Bullying Prevention* 2021;1-12.
20. Palladino BE, Nappa MR, Zambuto V, Menesini E. Ethnic bullying victimization in Italy: The role of acculturation orientation for ethnic minority adolescents with differing citizenship statuses. *Frontiers in psychology.* 2020;11:499.
21. Bayram Özdemir S, Özdemir M. The role of perceived inter-ethnic classroom climate in adolescents' engagement in ethnic victimization: for whom does it work?. *Journal of Youth and Adolescence.* 2020;49(6):1328-1340.
22. Demmrich S, Akgül S. Bullying experience among adolescents with a Turkish migration background in Germany: ethnic class composition, integration, and religiosity as protective factors?. *International journal of environmental research and public health* 2020;17(13):4776.
23. Arens AK, Visser L. Personal peer victimization and ethnic peer victimization: Findings on their co-occurrence, predictors, and outcomes from a latent profile analysis. *Child Abuse & Neglect.* 2020;99:104250
24. Caravita SC, Stefanelli S, Mazzone A, Cadei L, Thornberg R, Ambrosini B. When the bullied peer is native-born vs. immigrant: A mixed-method study with a sample of native-born and immigrant adolescents. *Scandinavian journal of psychology* 2020;61(1):97-107.
25. Pistella J, Baumgartner E, Laghi F, Salvati M, Carone N, Rosati F, Baiocco R. Verbal, physical, and relational peer victimization: The role of immigrant status and gender. *Psicothema* 2020.
26. Bayram Özdemir S, Giles C, Özdemir M. Differences and similarities between perpetrators of ethnic and non-ethnicity-based victimization. *Journal of Youth and Adolescence.* 2020;49(9):1805-1820.
27. Rodríguez-Hidalgo AJ, Calmaestra J, Casas JA, Ortega-Ruiz R. Ethnic-cultural bullying versus personal bullying: Specificity and measurement of discriminatory aggression and victimization among adolescents. *Frontiers in psychology* 2019;46.
28. Bayram Özdemir S, Sun S, Korol L, Özdemir M, Statin H. Adolescents' engagement in ethnic harassment: Prejudiced beliefs in social networks and classroom ethnic diversity. *Journal of youth and adolescence* 2018;47(6):1151-1163.
29. Serdari A, Gkouliama A, Tripsianis G, Proios H, Samakouri M. Bullying and minorities in secondary school students in Thrace-Greece. *American journal of orthopsychiatry* 2018;88(4):462.
30. Roussi-Vergou C, Andreou E, Didaskalou E, Slee P, Skrzypiec G. "Coping with bullying" program in Greek secondary schools: An evaluation in Bullying prevention and intervention at school. *Springer* 2018:95-118.
31. Woodarek J. Bullying of Linguistically Diverse Learners: Results from the Youth Risk Behavior Survey. Doctoral dissertation, Duquesne University 2018.
32. Ευαγγέλου Ε, Πολυκανδριώτη Μ, Κλώσσα Β, Κλουτσινιώτη Α, Κουτελέκος, Ι. Εμπειρίες βίας και κακομεταχείρισης νεαρών ενηλίκων στο χώρο του σπιτιού. *Νοσηλευτική.* 2013, 52(2):223- 233